

Část 3. Hlavní aspekty dobrých životních podmínek prasat

Kapitola 10. Selektivní (výběrové) šlechtění

V minulosti bylo šlechtitelské úsilí zaměřeno na zlepšení reprodukční schopnosti, minimalizování agresivity zvířat a jejich strachu před člověkem. Moderní šlechtění umožnilo dosáhnout větších váhových přírůstků, zlepšení efektivity krmiv a úbytků tučnosti masa.

Hybridní Large White/Ladrace

Uvedený „pokrok“ byl ovšem dosažen na úkor slušného života chovaných zvířat, jejich welfare (dobré životní podmínky).

Moderní šlechtění na západě se nyní zakládá na genetice dvou plemen: „Landrace“ (landrase) a „Large White“ (velké bílé anglické). Ve srovnání s jejich divokými předky byla tato plemena vybrána pro následující znaky:

- 1 Vysoká reprodukční schopnost. „Moderní“ prasnice porodí kolem 10 selat, což je dvakrát více než u divokých prasnic. To však na druhé straně může zavinit výskyt slabých a menších selat s malou nadějí na přežití.
- 2 Porod takového počtu (10 a více) namáhá prasnici ve smyslu nadměrné tvorby mléka k výživě selat. Pokud jsou selata velmi časně odstavena, pak tato okolnost není tak výrazná. Pozdější odstavení je mnohem lepší pro zdraví a welfare selat. To je vcelku problém a zároveň nutnost vyváženosti termínu odstavení.
- 3 Rychlejší přírůstky a rostoucí účinnost přeměny krmiva ve svalovou hmotu. Zvířata mají velkou chuť jíst a to pak vede ke hladu, když jsou jako dospělá přemístěna do prostorů s omezenou krmnou dávkou.
- 4 Zvětšující se přírůstky kladou vysoké nároky na metabolismus zvířete; to potřebuje více kyslíku, což namáhá srdce a plíce. Kombinace intenzivního metabolismu a velké svalové hmoty vede ke zvýšení tělesné teploty. S tímto jevem se prasata obtížně vyrovnávají (AHAW, 2005).
- 5 Štíhlejší tělo s menším množstvím tuku v zadní části. Nadměrná svalová hmotu na zadních končetinách sebou přinesla nežádoucí stresovou vnímavost. Zmenšená tučnost těla vedla také k problémům s plodností.

Malá zásoba tuku zmenšuje schopnost prasnice vytvořit dostatek mléka a dále zvyšuje problémy uvedené v odstavci 2.

- 6 Dlouhá těla znamenající zvýšení objemu svaloviny. To zvyšuje tlak na končetiny.
- 7 Je zřejmé, že moderní chovy ztratily mnoho na své rezistenci k různým onemocněním v průběhu let, kdy byla a je poskytována veterinární asistence (Hartung, 1994). To také pravděpodobně zmenšilo specifické podněty k tvorbě schopného imunitního systému.
- 8 Světlejší kůže zvířat z moderních chovů zvyšuje nebezpečí slunečního úžehu v extenzivních chovech.
- 9 Zmenšená délka rypáku vede k ochabnutí jeho přirozeného užívání (rytí apod.)

Ačkoliv prasata byla vybrána pro své oceňované vlastnosti, domestikace měla malý vliv na jejich biologii a zvláště na jejich chování. Podobnosti mezi divokými a domestikovanými zvířaty jsou větší než rozdíly mezi nimi. Mnoho problému v oblasti welfare, které se objevují v moderním farmářství vzniká ignorováním biologických a behaviorálních potřeb, které zvířata zdědila po svých předcích.

Správná zemědělská praxe – selektivní šlechtění pro lepší životní podmínky

Selektivní šlechtění může být použito k zlepšení životních podmínek (welfare) prasat. Následující znaky mohou být vybrány pro:

Saddleback

- menší vrhy odolných a zdravějších selat, které mohou být odstaveny později bez ohrožení zdraví matky,
- chovy s dobrými matkami - nehrozí umačkání selat,
- odolnost proti stresu a nemocem,
- omezenou agresivitu,
- zvířata přizpůsobená volnému chovu v různých klimatech.

Zlepšení životních podmínek, které může následovat s aplikací předchozích bodů má dobré důsledky v produktivitě.

Selekce pro volné ekologické systémy

Křížení plemen „Landrace“ a „Large White“ praktikované v intenzivních systémech není vždy vhodné pro shora jmenované systémy. Obecně řečeno jsou méně schopné se vyrovnat s podmínkami volného chovu, kde jsou zvířata vystavena extrémům počasí a menší kontrole zdravotního stavu.

Je tedy vhodnější výběr tradičních a místních plemen, která jsou lépe přizpůsobivá. Ve Spojeném Království např. tradiční plemena jako „Gloucester Old Spot“, „Berkshire“, „Saddleback“ a „Tamworth“ jsou odolnější a lépe vybavená pro volný chov a mají větší odolnost k nemocem. Mají menší vrhy a obecně produkují lepší matky. Plemeno „Duroc“ má také některé potřebné kvality a je široce užíváno pro křížení v extenzivních chovných systémech. Místní plemena jsou obecně lépe přizpůsobena daným klimatickým podmínkám. V chladných podnebích plemeno „Mangalica“, původem z Maďarska, má silnou srst, která ho předurčuje pro volný chov v zimních podmín-

kách. Mnoho tradičních plemen si uchovává tmavší pigmentaci zděděnou od předků. Jsou tak chráněna před slunečním úpalem v teplých klimatech. Zmíněná plemena zahrnují také: španělské „Iberské“, sicilské „Černé“ a celou řadu tradičních afrických plemen. Ta jsou vhodná k tzv. polodivokému chovu, při kterém se zvířata pasou na zelených plochách a v lese. Maso získané z pomalu rostoucích plemen je často prodáváno za vyšší ceny pro chuť, kvalitu a vhodný obsah mastných kyselin (viz „Pig Case Studies from Hungary, Spain & Ivory Coast“).

Mnohé z tradičních a místních plemen jsou ohrožené vyhynutím. Podle Mezinárodního výzkumného ústavu chovu hospodářských zvířat (International Livestock Research Institute (ILRI)) 30 % hospodářských plemen je ohrožených. Tato plemena pravděpodobně mají geny důležité pro další vývoj udržitelné produkce prasat, neboť by měla být přizpůsobivá pro různá životní prostředí. Např. plemeno s kadeřavou srstí a svislými ušima „Turopolje“ z Chorvatska je dobře adaptovatelné pro drsná podnebí a může přežívat chladné zimy v bahni-
tých krajinách s minimálním krmením. Bohužel, z tohoto plemene zůstává pouze 50 jedinců.

Čtyři tradiční plemena prasat adaptovaná na různé klima

Iberské prase
ze Španělska
roste pomalu
na žaludech
a získává se
z něj vysoce
kvalitní šunka

Mangalica,
maďarské ka-
deřavé prase,
přizpůsobené
chladným zi-
mám východ-
ní Evropy.

**Tamworth, tra-
diční britské
prase**

**Tradiční
prase africké,
Pobřeží Slo-
noviny.**

© Lars-Erik Sipos / CIWF Trust

© MAEP / CIWF Trust

Souhrn

Selektivní šlechtění za účelem efektivity a lepší kvality masa má celou řadu nepříznivých důsledků pro dobré životní podmínky chovaných zvířat a to:

- zvýšený metabolický tlak jak na prasnice, tak i na rostoucí prasata.
- větší vnímavost na stres
- zvětšující se hlad
- zmenšená odolnost k onemocněním
- oslabené končetiny a zadní část těla

Velký počet selat v jednom vrhu způsobuje vyšší mortalitu selat.

Vzrůstající převaha několika plemen na celém světě zmenšuje významně biodiverzitu (biologickou různorodost). Unikátní a tradiční plemena jsou téměř na vymření. Genetické vlastnosti, adaptující zvířata na dané prostředí, mohou být navždy ztraceny. Šlechtění může zvýhodnit znaky, které jsou příznivé pro dobré životní podmínky chovaných zvířat a to:

- odolnost proti stresu a chorobám
- zmenšená agresivita
- lepší mateřské vlastnosti
- snadněji udržitelná produktivita

Vzácná a tradiční plemena by měla být zachována.